

Banebrydende

Bengt Idestam-Almquist (Robin Hood):
Rysk Film. I. En konstart blir till.
Wahlström & Widstrand. Stockholm 1962.

I den almindelige opfattelse er russisk film stort set identisk med sovjetfilmen, og denne er igen – i al fald hvad stumfilmen angår – stort set identisk med *Eisenstein*, *Pudovkin* og *Dovsjenko*. De lidt grundigere orienterede vil vide bedre; især sovjetfilmens storhedstid ca. 1924–29 kendes nu med langt flere nuancer end tidligere. Sovjetfilmen før 1924 har man dog stadig kun et sporadisk kendskab til, og går vi tilbage til den før-revolutionære russiske film, fortøner billedet sig næsten helt i mørke. Gennemblader man f. eks. filmlitteraturen på de vesteuropæiske hovedsprog indtil for blot et par år tilbage, finder man kun enkelte løsevne brudstykker om zar-filmen, og man kan derfor næppe fortænke folk i at have fået den opfattelse, at vel har der eksisteret film og en filmindustri i Rusland før revolutionen, men den har næppe været af nogen større betydning, eller den har i alt fald næppe haft meget mere end lokal interesse.

Alene et blik på filmstatistikken må dog fremkalde alvorlig tvivl om rigtigheden af denne opfattelse. Produktionstallene for tiåret 1907–16 ser nemlig således ud:

Antal film:

1907	08	09	10	11	12	13	14	15	16.
4	9	24	23	85	109	129	243	372	499.

Alene omfanget af den russiske filmproduktion før 1917 røber klart, at den har været en faktor af betydning. En så omfattende produktion kan ikke undgå også at have rummet visse ting af kunstnerisk værdi.

Men den russiske revolution rystede ikke alene verden, den rystede også den russiske film i sin grundvold. Det fremgår ligeledes klart af statistikken.

Filmproduktionen 1917: 256 film.

Antal privatproducerede film 1918–23: 352 film.

	1918	19	20	21	22		
Antal sovjetfilm:	6	57	29	12	16		
	23	24	25	26	27	28	29
	28	69	80	103	114	124	92
							127.

Da de store, private filmselskaber: „Dran-kov“, „Jermoljev“, „Chansjonkov“ m. fl. i 1918–19 flygtede sydpå til Odessa og Jalta, medtagende instruktører som *Jakov Protasjanov* og *Jevgenij Bauer* og skuespillere som *Ivan Mosjukin*, *Vladimir Gajdarov*, *Dimitri Buchovetskij*, *Vera Janova* og *Natalia Lissenko*, gik samtidig en masse arkivmateriale tabt, hvorfor eftertidens russiske filmforskning har måttet se sig stillet overfor langt større vanskeligheder end filmforskningen i mange andre lande.

For så vidt man da overhovedet beskæftigede sig med det.

I de første år efter revolutionen viste man en del pietet for den gamle, russiske film, men da storhedstiden satte ind omkring 1924, kom det ganske naturligt til at vige for det nye og epokegørende. Og da storhedstiden ebbede ud, var man havnet i et regime, som helt bevidst krævede af filmhistorikerne, at den russiske films historie skulle begynde med revolutionen. Vi står derfor over for det mærkelige fænomen, at det første forsøg på en samlet fremstilling af russisk films historie måtte vente helt til 1947: *N. A. Lebedjovs*: „Atjerk istorii kino SSSR“ („Afhandling om filmens historie i USSR“, hvad der altså er en lidt misvisende titel). Skønt Lebedjev på behørig vis havde hyldet *Stalin*, bragte bogen ham dog i unåde, og den planlagte anden del udkom aldrig. Først mildningen efter usurpatorens død bragte nyt stof frem: de to biografier af henholdsvis *Protasjanov* og *Vladimir Gardin* fra 1957 og –59 og *P. Soboljev*s: „Ludi i filmi ruskava dorevoljuzjionnova kino“ (Mennesker og film i det før-revolutionære russiske kinovæsen) fra 1961.

Disse værker var jo imidlertid kun tilgængelige for dem, som havde kendskab til det russiske sprog. På fransk havde *Georges Sadoul* bragt noget materiale frem, for det meste dog andenhåndts stof, byggende på Lebedjev og *Jurenjev*. Det var derfor noget af en filmhistorisk sensation, da *Jay Leyda* endelig i 1960 kunne udsende sin længe bebudede „Kino. A History of the Russian and Soviet Film“. Her havde man for første gang en samlet og videnskabelig velunderbygget fremstilling af hele den russiske films historie fra den første begyndelse på et af de vesteuropæiske hovedsprog.

Det skulle blive den svenske filmhistoriker *Bengt Idestam-Almquist*, der kom til at sætte den næste milepæl i denne udvikling med sin bog „Rysk film“, hvis første del, der omhandler stumfilmen, udkom sidste efterår. Såvel *Leydas* som *Idestam-Almquists* værker har krav på at blive betragtet som pionerarbejder.

De kommer hver med deres forudsætninger. *Leyda* var fra 1933 til 1936 elev på Filmakademiet i Moskva med bl. a. Eisenstein som lærer. *Idestam-Almquist* er opvokset i St. Petersburg, hvor hans far, en svensk ingeniør, arbejdede som militær ekspert. Han oplevede revolutionens og borgerkrigens kaos på nært hold, inden han i 1920 forlod Rusland via Vladivostok, og i NEP-perioden gennemrejste han som svensk journalist store dele af Sovjet-Unionen. Som moden filmhistoriker har han haft lejlighed til at arbejde i filmarkiverne i Moskva, Praha, Lodz, Budapest og Østberlin, og han har interviewet talrige personer, som har arbejdet inden for russisk og polsk film. Han har altså usædvanlige forudsætninger for et arbejde som det foreliggende.

Det viser sig da også, at *Leydas* og *Idestam-Almquists* bøger i høj grad supplerer hinanden. (*Idestam-Almquist* har dog haft lejlighed til at læse *Leydas* bog, førend han gjorde sin egen endeligt færdig). *Leyda* forsøger – på fuldt forsvarlig vis – at passe sine undersøgelser ind i et vist politisk skema, *Idestam-Almquist* tilstræber så vidt muligt streng videnskabelig objektivitet. Begge kommer nu og da til at træde en smule udenfor, men netop en *sammenholdning* af deres resultater hjælper til at nå tæt ind til det virkelige billede.

En detaljeret vurdering af *Bengt Idestam-Almquists* bog med dens eventuelle mangler og svagheder (som naturligvis findes, men alle på et højt plan) vil ikke være muligt her. Det må tilkomme fremtidig russisk filmforskning. For naturligvis er det sidste ord ikke sagt med den amerikanske og den svenske bog.

Bogens fortjenester ligger på to planer. Det første er dens fremdragning af en række kon-

krete oplysninger og facts. På et felt, hvor der hidtil næsten intet var, vil alene dette have stor betydning. Men bogen sætter sig derudover det mål at undersøge den eventuelle *sammenhæng* mellem den før-revolutionære russiske film og sovjetfilmen. Var sovjetfilmens store kunstneriske gennembrud i 1924 virkelig en revolutionær nyskabelse, eller fører den blot trådene videre? Og bogens svar er, at de elementer, som indgår i storhedstidens film, så at sige alle kan påvises i den tidligere russiske film. Ekspressionismen, symbolismen, montagen, var ting, der også var velkendte i zar-filmen. Sovjet-filmen dyrkede dem til forfinelse, men det var mere eller mindre en videreførelse af fortidige filmtraditioner, som igen på sin vis har sine rødder i den *samlede* russiske kulturhistorie og politiske udvikling.

Et interessant træk ved bogen er desuden, at den medtager den *polske* film i sin temakreds. Størstedelen af Polen hørte i zar-tiden under Rusland, derunder Warszawa, som var centrum for den polske filmindustri. Polen var også på mange måder et bindeled mellem russisk og tysk film. I øjeblikket har Polen påny udviklet sig til et bindeled mellem østligt og vestligt åndsliv og kunst. Og det vil formentlig komme til at spille en rolle i værkets andet bind, som skal omfatte tonefilmen, og som allerede er under udarbejdelse.

Det er glædeligt, at et land som Sverige besidder så meget filmkultur og så stor filminteresse, at et værk som det foreliggende har kunnet finde en udgiver. I Danmark havde noget sådant vel næppe været muligt. Men det er samtidigt trist at måtte meddele, at forfatteren næppe kan regne med nogen væsentlig økonomisk godtgørelse for det overordentlig omfattende arbejde, som ligger bag dette værk. Hvis han ikke som filmjournalist havde haft mulighed for at rejse til de pågældende lande (bl. a. under filmfestivaler) og udføre sit forskningsarbejde ved siden af, havde en bog som den foreliggende ikke kunnet skabes. Det siger lidt om filmforskningens vilkår i øjeblikket.

Der er derfor dobbelt grund til at hilse et værk som det omtalte varmt velkommen. Det er et banebrydende arbejde, der her er skabt.

Børge Trolle.

★